

Kamat

(usurae), bizonyos mennyiségű faji (fungibilis) dolgok használataért járó haszon érték. A használatnak ára hason dolgokban. Pénzt pénzért, búzát búzáért. A mennyiséget, melynek használataért a K. jár, tőkének nevezzük (Kapital, caput, sors). A K.-szolgáltatási kötelezettség alapulhat törvényen (törvényes K.) v. jogügyleten (szerződési K.). A K.-ot, mely nem kamatozó tőke után a tőkének nem kellő időben történt szolgáltatása miatt jár, késedelmi K.-nak nevezik. A K.-látat már a római jog törvényileg találta szabályozandónak. A justinianusi jog szerint előkelők (personae illustres) 4%-nál, kereskedők 8%-nál, a többiek 6%-nál többet nem igényelhetek. Justinian előtt a K.-maximum 12% volt. A kánoni jog a K.-vételt tiltotta. A gyakorlati élet kényszerítő igényei azonban mást parancsolván, Németországban az 5%-os láb emelkedett érvényre. Egyéb K.-korlátozások a római jog szerint a következők: a hátralékos K.-ok, amennyiben a tőke összegét meghaladják (az u. n. usurae ultra alterum tantum), nem követelhetők; tilos a K.-októl K.-ot venni (usurarum usurae, anatocizmus, l. o.). A K.-tilalom kijátszását célzó minden jogügylet a római jog szerint érvénytelen. A törvényesnél nagyobb K.-ot senki sem tartozik megfizetni, s ha megfizette, a többletet a tőkéből levonhatja, ha pedig a tőkét is már visszafizette, tartozatlan fizetés címén az indebiti condictióval visszakövetelheti.

Hazai törvényeink a K.-maximumot már a XVI. sz.-ban 6%-ban állapították meg. A 6%-ot meghaladó K. vétele uzsorát állapított meg. Az 1840. XVI. t.-c. (a kereskedőkről) 55. §-a szerint azonban kereskedők, gyárosok, gyógyszerárosok, mesteremberek s közkereseti társaságok között kereskedési, gyártási v. mesterségből eredett adásvevés következtében bármily magasán kikötött K.-ok és díjak uzsorának tekinthetők nem voltak. Éppugy az 1840. XVIII. t.-c. (a közkereseti társaságokról) 28. §-a szerint a közkereseti társaság tagjai a törvényes K.-nál magasabbat köthettek ki maguknak. Az osztrák polgári törvénykönyvnek uralma alatt ennek rendelkezéseihez képest a törvényes K. 4%-ot, kereskedők és gyárosok között kereskedési ügyletből származott adósságnál 6%-ot tett ki. Szerződésileg zálog mellett 5%-nál, zálog nélkül 6%-nál többet kikötni nem lehetett. Az alkotmány helyreállítása után a törvényhozásnak egyik első teendője az uzsoratörvényeknek eltörlése volt. Az 1868. évi XXXI. t.-c. a szerződési K.-lábnak minden korlátozását megszüntette, a K.-ot a szerződő felek, de csak írásbeli szerződés által tetszésük szerint állapíthatták meg. A törvényes K. 6%. Kamatkamat csak világos kikötés, vagy pedig a lejárt K.-nak beperlése esetén jár. Az ország azonban csakhamar arra a szomorú tapasztalatra jutott, hogy a K.-szabadság, ha a szabadelvűség követelményeinek megfelelne is, legalább is időelőttinek bizonyult. A kereslet és kínálat közötti tényleges viszony nem egészséges állapotokat teremtett, hanem a kölcsönvevőknek a tőke által kizsákmányolását vonta maga után. Az 1877. VIII. t.-c. a 8%-nál magasabb K.-tól a bírói jogsegélyt megtagadta, e célból különösen azt rendelve, hogy a) közjegyzői okiratban 8%-nál magasabb K. ki nem köthető, az ezzel ellenkező okirat közokirat, ill. közjegyzői okirat erejével nem bír; b) 8%-nál magasabb K.-ot biztosító zálogjog előjegyzése vagy bekeblezése el nem rendelhető; c) 8%-nál magasabb K. a bíró által meg nem állapítható, még akkor sem, ha a magasabb K. bírói egyességben kötött ki. A megfizetett, habár 8%-nál magasabb K.-ot visszakövetelni nem lehetett, csakis a 8%-ot meghaladó s előre levont K. és a félévet meghaladó időre levont, habár a 8%-ot meg nem haladó K. a tőkéből levont összegnek tekintendők. K.-on pedig pénzkölcsönnél is nemcsak a haszon értékben, tehát pénzben fizetendő szolgáltatás, hanem bármely dolog vagy haszon értendő, amelynek adására v. teljesítésére az adós a hitelező részére a tőke visszafizetésén illetve visszatérítésén kívül kötelezettséget vállal. A törvényes K. ezentul is 6%. Még tovább megy az 1883. XXV. t.-c. (uzsoratörvény), mely az uzsorás ügyletet bíróilag semmisnek nyilvánítandónak rendeli, s a megsemmisítés jogkövetkezményét megállapítja. A most hivatkozott törvény szerint a három esztendő alatt nem követelt K.-ok elévülnek. Az elévülés annak az esztendőnek végével kezdődik, melyben a K.-ok jogilag követelhetők lettek. A pénzügyintézeteknél elhelyezett betétekre ez a rendelkezés nem alkalmazható. (L. még Kamatláb és Késedelmi kamat). Időközi K., l. Commodum.

Az 1883. XXV. t.-c. U.-nak nyilvánította annak cselekményét, «aki másnak szorultságát, könnyelműségét vagy tapasztalatlanságát felhasználva, olyan kikötések mellett hitelez vagy ad fizetési halasztást, melyek a neki vagy egy harmadik engedett túlságos mérvű vagyoni előnyök által az adósnak vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni, vagy fokozni alkalmasak, vagy oly mérvűek, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között szembeötlő aránytalanság mutatkozik» Ez az U.-nak egyszerű esete. Minősített vagyis súlyosabb büntetési tétel alá esik: a) az U.-nak a törvényben meghatározott módon elpalástolása; b) a fizetési kötelezettség biztosítása céljából az adós becsületszavának lekötése, vagy esküvel, vagy hasonló ígérettel megerősíttetése; c) az U. üzletszerűsége; d) tiz esztendőn belül visszaesés. Az egyszerű U.-nak büntetése 1-6 hónapig terjedhető fogház és 100-1000 frtig terjedhető pénzbüntetés, s mint fakultatív mellékbüntetés a hivatalveztetése. A minősített U.-nál a fogházbüntetés 2 évig, a pénzbüntetés 4000 frtig terjedhet, a fentemlített mellékbüntetés kötelező, s azonfelül a bűnös a községből, ahol az U.-t elkövette, ha nem oda való illetőségű, ha pedig külföldi, az országból kiutasítható. A százalékláb számszerű nagysága nem mint U.-megállapító, hanem mint U.-kizáró tényező szerepel, amennyiben ki van mondva, hogy a valósággal adott érték után 8%-ot meg nem haladó kamat U.-t egyáltalán nem képezhet. U. miatt a bűnvádi eljárás csak a sértett fél, vagy házastára, vagy a fel- és lemenő ágbeli rokonok, vagy a gyám vagy gondnok indítványára indítható; az indítvány azonban nincs a rendes 3 havi határidőhöz kötve, hanem a 3 évi elévülési határidőn belül bármikor előterjeszthető. Kivételesen indítvány nélkül hivatalból üldözhető az U. akkor, ha valamely vidéken elharapódzott s annak folytán a közigazgatási bizottság felterjesztésére az eljárást az igazságügyminiszter elrendeli. Büntetést kizáró ok, ha a bűnös az indítvány megtétele előtt a törvényellenességet jóváteszi, s a felvett U.-i előnyöket a megkapás napjától számított 5%-os kamattal visszaadja. L. még Kamat.